

NORGES HØYESTERETT

D O M

avsagt 31. mars 2022 av Høyesterett i avdeling med

dommer Bergljot Webster
dommer Aage Thor Falkanger
dommer Ingvald Falch
dommer Borgar Høgetveit Berg
dommer Kine Steinsvik

HR-2022-676-A, (sak nr. 21-158210STR-HRET)
Anke over Frostating lagmannsretts dom 16. september 2021

A (advokat Anders Morten Brosveet)

mot

Påtalemyndigheten (statsadvokat Inger Myklebust)

S T E M M E G I V N I N G

(1) Dommer **Steinsvik:**

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (2) Saken gjelder spørsmålet om lagmannsrettens dom i en straffesak må oppheves fordi en av meddommerne i saken ikke var valgt til meddommerutvalget av «kommunestyret selv», jf. domstoloven § 66 første ledd, men av et underordnet valgutvalg i kommunen.
- (3) A ble ved Romsdal tingretts dom 17. februar 2021 dømt for kjøring av motorsykkel under påvirkning av alkohol og overtredelse av vegtrafikkloven § 3 om uaktsom kjøring. Han ble frifunnet for en tiltalepost om etterfølgende alkoholnyttelse. Straffen ble fastsatt til fengsel i 30 dager og en bot på 50 000 kroner. A ble også fradømt retten til å føre motorvogn for en periode på to år.
- (4) Etter anke til Frostating lagmannsrett ble A ved dom 16. september 2021 frifunnet for overtredelse av vegtrafikkloven § 3. Domfellelsen for promillekjøring ble opprettholdt. Under straffutmålingen var det dissens vedrørende As påvirkningsgrad under kjøringen. Flertallet på fire dommere la til grunn en noe høyere påvirkningsgrad enn mindretallet på tre dommere, og fastsatte straffen til fengsel i 24 dager. Boten og inndragningstiden ble opprettholdt. Meddommer B, som ikke var valgt til meddommerutvalget av kommunestyret, tilhørte flertallet.
- (5) A har anket dommen til Høyesterett. Anken gjelder saksbehandlingen og straffutmålingen. Som saksbehandlingsfeil ble det i anken gjort gjeldende at dommen måtte oppheves fordi meddommer B var medlem av formannskapet i Molde kommune og derfor ikke valgbar. Ved beslutning 17. november 2021 av Høyesteretts ankeutvalgs leder ble ankebehandlingen utsatt i påvente av avklaring av dette spørsmålet i en allerede fremmet sak. Etter Høyesteretts dom i HR-2021-2342-A, der det ble lagt til grunn at medlemmer av formannskapet er valgbar, er denne anførselen ikke opprettholdt. Men A fastholdt anken over saksbehandlingen og begrunnet dette med at B under enhver omstendighet ikke var valgt av riktig organ.
- (6) Ved Høyesteretts ankeutvalgs beslutning 13. desember 2021 ble anken over saksbehandlingen henvist til ankebehandling.
- (7) *Forsvareren* har gjort gjeldende at dommen må oppheves fordi meddommer B ikke var valgt av kommunestyret selv, slik domstoloven § 66 første ledd krever. Forslaget var heller ikke lagt ut til offentlig ettersyn. Lagmannsretten var dermed ikke lovlig besatt, jf. straffeprosessloven § 343 andre ledd nr. 3. Feilen har under enhver omstendighet virket inn på avgjørelsen og må lede til opphevelse etter § 343 første ledd.
- (8) *Påtalemyndigheten* har påstått at anken forkastes og har gjort gjeldende at feilene ved valget av meddommeren ikke bør tillegges virkning som ubetinget opphevelsesgrunn. Det er anført at feilene er rene formalfeil som kan likestilles med unntakene i § 343 andre ledd nr. 3. Feilene har ikke virket inn på avgjørelsen.

Mitt syn på saken

Problemstillingen

- (9) Spørsmålet i saken er om lagmannsretten var lovlig sammensatt da en av meddommerne i saken ikke var valgt til meddommerutvalget av kommunestyret selv og forslaget heller ikke var lagt ut til offentlig ettersyn. Som jeg kommer nærmere tilbake til, er hovedregelen i straffeprosessloven § 343 andre ledd nr. 3 at det er en ubetinget opphevelsesgrunn at domstolen ikke er «lovlig besatt».
- (10) Aktor og forsvarer er enige om at det ble begått feil i forbindelse med valget, men er uenige om feilene er av slik art at de må lede til opphevelse av lagmannsrettens dom.

Domstollovens regler om valg av meddommere

- (11) Etter domstolloven § 64 skal det i hvert lagsogn for lagmannsrettssaker være to utvalg av meddommere, ett for kvinner og ett for menn. Lagmannsrettens leder fastsetter etter nærmere regler antallet utvalgsmedlemmer. Underretning til kommunene om antallet utvalgsmedlemmer gis innen 1. mars det året valget skal foretas. Tilsvarende fremgangsmåte for valg av meddommerutvalg til tingrettene følger av § 65.
- (12) Domstolloven § 66 første ledd gir regler om kommunens valg og lyder slik:
- «Medlemmene til utvalgene av meddommere velges av kommunestyret selv hvert fjerde år. Valget foretas innen 1. juli året etter hvert kommunestyrevalg, og gjelder for fire år fra 1. januar det påfølgende år.»
- (13) Nærmere regler om forberedelsen og gjennomføringen av valget fremgår av §§ 67 og 68. Formannskapet eller det utvalget kommunestyret har tildelt oppgaven, forbereder valget og avgir forslag som «legges ut til alminnelig ettersyn i minst to uker» med frist for innvendinger, jf. § 68 første ledd. Når valget er ferdig forberedt, «velger kommunestyret selv» det antallet medlemmer som er bestemt, jf. § 68 andre ledd.
- (14) Jeg nevner også § 66a, som på nærmere vilkår gir anledning til å foreta suppleringsvalg dersom det «i løpet av valgperioden» oppstår «særlige forhold som medfører at behovet for medlemmer til utvalgene av meddommere er klart større enn først beregnet». Det er domstollederen som bestemmer om suppleringsvalg skal skje og antallet medlemmer som skal velges.
- (15) Domstolloven § 66 første ledd første punktum og § 68 andre ledd slår altså fast at det er «kommunestyret selv» som skal forestå valget. I Ot.prp. nr. 22 (2006–2007) side 89 fremgår det at valget for øvrig «reguleres av kommunelovens regler om valg».
- (16) I forarbeidene til kommuneloven fremgår det at loven har enkelte bestemmelser som «pålegger en *delegeringssperre*», og at lovbestemmelser som angir at når «kommunestyret eller et annet organ *selv* skal gjøre noe, så betyr dette at kommunestyret eller det bestemte organet faktisk må gjøre det selv og ikke kan delegere til andre», jf. Prop.46 L (2017–2018) side 63–64. Når domstollovens forarbeider viser til kommunelovens regler

om valg, må tilsvarende etter mitt syn legges til grunn ved tolkningen av begrepet «kommunestyret selv» i domstolloven.

- (17) Domstolloven §§ 66 og 68 andre ledd må ut fra dette forstås slik at valget av medlemmer til meddommerutvalgene ikke kan delegeres til underordnede organer i kommunen. Valgene må gjøres av kommunestyret selv.

Valget av meddommer B

- (18) Partene har gitt en omforent beskrivelse av saksgangen i Molde kommune ved valget av meddommer B til meddommerutvalget for Frostating lagmannsrett.
- (19) Det fremgår av denne at valg til meddommerutvalg vanligvis foregår slik at kommunens valgutvalg forbereder valgsaker. Dette utvalget foreslår kandidater, undersøker om kandidatene er valgbare og om de er villige til å stille til valg. Valgutvalget vedtar deretter et forslag til liste over meddommere som blir oversendt til behandling i formannskapet. Formannskapet behandler deretter valgutvalgets forslag og avgjør eventuelle fritakssøknader, før formannskapets forslag legges ut til alminnelig ettersyn. Forslaget oversendes deretter til kommunestyret for endelig vedtak. Valgutvalget består av folkevalgte representanter, og utvalgets møter er offentlige.
- (20) Om det aktuelle valget fremgår det at Molde kommunestyre 18. juni 2020 valgte meddommerutvalg til Frostating lagmannsrett for perioden 2021–2024. Etter valget viste det seg at det var behov for å velge ytterligere to meddommere, fordi to av de valgte ikke var valgbare og derfor måtte utgå. Da forholdet ble oppdaget nærmet fristen seg for å melde inn valgte meddommere, og kommunestyret hadde ikke flere oppsatte møter før fristen i domstolloven § 69 andre ledd løp ut. Det ble da besluttet, etter det opplyste i dialog med Domstoladministrasjonen, at valget skulle foretas av valgutvalget. Det er ikke opplyst at kommunestyret selv var involvert i beslutningen, eller traff vedtak om delegasjon.
- (21) Et medlem i valgutvalget fremmet deretter forslag om valg av to nye meddommere – herunder meddommer B – i møte 31. august 2020. Forslaget ble ikke lagt ut til offentlig ettersyn. B og ytterligere en meddommer ble deretter valgt ved vedtak i valgutvalget 31. august 2020 og senere meldt inn som meddommere.
- (22) Som jeg har redegjort for foran, kunne ikke valget foretas av valgutvalget, men måtte gjøres av kommunestyret selv. Det var dessuten feil at forslaget ikke ble lagt ut til offentlig ettersyn. B var således valgt som meddommer i strid med reglene i domstolloven §§ 66 og 68.

Betydningen av feilene – straffeprosessloven § 343

- (23) Det er en saksbehandlingsfeil ved lagmannsrettens dom at retten var satt med en meddommer som ikke var valgt til meddommerutvalget i henhold til domstollovens regler. Hvilken betydning feilen skal ha må vurderes etter straffeprosessloven § 343.

- (24) Hovedregelen i straffeprosessloven § 343 første ledd er at feil ved saksbehandlingen bare kommer i betraktning «når det antas at feilen kan ha innvirket på dommens innhold». Andre ledd angir ulike grovere feil som ubetinget skal tillegges virkning. Den aktuelle bestemmelsen i vår sak er § 343 andre ledd nr. 3 som lyder slik:
- «Følgende feil skal ubetinget tillegges virkning:
- ...
3. at domstolen ikke var lovlig besatt; likevel tillegges det ikke ubetinget virkning at en sak feilaktig er pådømt med meddommere, at det ikke har vært like mange meddommere av hvert kjønn, at den er pådømt med meddommere av de alminnelige utvalg i stedet for av det særlige, eller med oppnevnte meddommere i stedet for uttrukne,»
- (25) At domstolen ikke «var lovlig besatt», er altså i utgangspunktet en ubetinget opphevelsesgrunn, men likevel slik at dette ikke gjelder unntaksfritt.
- (26) Tidligere rettspraksis til bestemmelsen klargjør at de oppregnede unntakene ikke er uttømmende. Også andre mindre alvorlige feil ved rettens sammensetning er vurdert etter hovedregelen i § 343 første ledd. Som eksempel nevner jeg avgjørelsen i Rt-2003-328, der det ikke ble ansett som en ubetinget opphevelsesgrunn at det var begått feil ved loddtrekningen av hvem som skulle delta i lagretten. Feilen besto i at to fremmøtte varamedlemmer hadde deltatt ved trekningen. I Rt-2004-1794 ledet det ikke til opphevelse at en meddommer som deltok i en ankesak for lagmannsretten sto i meddommerutvalget for tingretten, og ikke i utvalget for lagmannsretten. I avsnitt 26 uttalte førstvoterende at det ikke var noen grunn til å behandle denne feilen annerledes enn tilfellene nevnt i § 343 andre ledd nr. 3, og som etter ordlyden likevel ikke skal tillegges ubetinget virkning.
- (27) Situasjonen i vår sak skiller seg etter mitt syn klart fra de tilfellene i rettspraksis der vurderingen av om retten har vært «lovlig besatt», er vurdert etter hovedregelen i § 343 første ledd.
- (28) Som jeg har redegjort for, var meddommer B ikke valgt av riktig organ i kommunen. Når kommunestyret ikke kunne overlate valget til andre organer, er følgen at valget av B som meddommer er ugyldig. At valgutvalget var et folkevalgt organ bestående av representanter fra kommunestyret, endrer ikke dette. I tillegg kommer at reglene om at forslaget skal legges ut til offentlig ettersyn, ikke ble overholdt.
- (29) Aktor har pekt på at det finnes en delegasjonshjemmel for hastetilfeller i kommuneloven § 11-8 som kunne vært benyttet, og at feilen derfor er mer å sammenligne med en formalfeil av samme karakter som de andre eksemplene i § 343 andre ledd nr. 3. Jeg kan ikke se at dette kan tillegges noen betydning. Kommunestyret hadde ikke benyttet hjemmelen til delegasjon, og vilkårene i bestemmelsen var etter mitt syn heller ikke oppfylt.
- (30) Situasjonen der en meddommer er valgt til meddommerutvalget av feil organ, har etter mitt syn klare likhetstrekk med tilfeller der en dommer ikke er valgt overhodet. I avgjørelsen i Rt-1976-594 hadde en rettstolk, som ikke sto i herredsrettens domsmannsutvalg, gjort tjeneste som dommer i en straffesak. Dommen ble opphevet under henvisning til at rettstolken ikke lovlig kunne være dommer i saken. Tilsvarende ble i Rt-2012-620 en dom

opphevet fordi det deltok en ekstraordinær lagdommer som ikke var konstituert i en periode.

- (31) Min konklusjon er på denne bakgrunn at feilen som ble begått av Molde kommune ved valget av meddommer B til lagmannsrettens meddommerutvalg, må lede til at lagmannsrettens dom med ankeforhandling oppheves, jf. straffeprosessloven § 343 andre ledd nr. 3.

Konklusjon

- (32) Jeg stemmer for denne

D O M :

Lagmannsrettens dom og ankeforhandling oppheves.

- (33) Dommar **Høgetveit Berg:** Eg er i hovudsak og i resultatet samd med fyrstvoterande.
- (34) Dommer **Falkanger:** Likeså.
- (35) Dommer **Falch:** Likeså.
- (36) Dommer **Webster:** Likeså.
- (37) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

Lagmannsrettens dom og ankeforhandling oppheves.